

KAMIKAZE – BOŽANSKI VETER

Aleksander Čičerov

Povzetek:

Kamikaze (božanski veter, duhovni veter) so bili japonski piloti v 2. svetovni vojni, ki so premišljeno samomorilsko trčili v sovražne ladje. Pilot ni imel od trenutka, ko je bila na trup letala pritrjena raketa, nobene možnosti, da bi se rešil. Napadi kamikaz so potopili 34 ladij in poškodovali še na stotine drugih. Oktobra 1944 je bila Japonska na kolenih. Kamikaze so heroji, ki jih mora vsak Japonec oponašati. Kako se lahko nekdo pritožuje nad pomanjkanjem hrane in zračnimi napadi, medtem ko cvet japonske mladine nesebično žrtvuje svoja življenja za varnost Japonske? Potem pa je tu še zakonik bušido, ki zahteva zvestobo in čast do smrti.

Ključne besede:

kamikaze, definicija in izvor, zaliv Leyte, učinki, nabor – čebelji roj, šolanje, svečana prisega

Uvod

Bližal se je konec 2. svetovne vojne. Vse pogostejša in množična bombardiranja Japonske, ki so jih izvajali Američani z Boeingi B-29 (Superfortres), so prisilila Japonsko, da uporabi samomorilske letalske napade, da bi se izognila porazu. Zato so uporabili posebej izučene vojaške pilote, ki so s samomorilskimi napadi branili japonsko cesarstvo. Napadi so bili usmerjeni predvsem proti velikim vojaškim ladjam ZDA in so bili bolj učinkoviti kot klasični napadi z ladjami. Umrlo je 3800 pilotov kamikaz, na drugi strani pa je bilo ubitih več kot 7000 mornarjev in pomožnega osebja. Letala, ki so jih upravljali piloti kamikaze, so bila namensko spremenjena v rakete, napolnjene z razstrelivom (torpedi, 250- ali 500-kilogramske bombe ali druga razstreliva). Kamikaze ali božanski veter so bili del japonske posebne enote vojaških pilotov, ki so izvajali samomorilske napade. »Ni drugega,« je izjavil admiral Takijiro Onishi, »dovolj bo prostovoljcev za to priložnost, da rešimo našo državo in rad bi jim poveljeval. Dajte mi 300 letal in obrnil bom izhod vojne.«¹

Zgodovina

Japonska je bila in je še vedno globoko prežeta s tradicijo. Lahko bi rekli, da veliko bolj cenijo smrt kot pa poraz. To je veljalo predvsem za vojaško kulturo. Kodeks bušido zapoveduje »zvestobo in čast do smrti«.

Izvor kamikaz – kodeks bušido

Kodeks bušido je v življenju samuraja primarnega pomena. Izraz kamikaze ali božanski veter se prav-

zaprav nanaša na dogodek iz leta 1281, ko je mongolsko ladjevje grozilo Japonski, »božanski veter« (najbrž je šlo za vrtnčasti vihar – tajfun) pa je poskrbel, da se je ladjevje razpršilo in do invazije ni prišlo. V resnici so kamikaze simbol tradicionalnih vrednot in živ primer gorečega nacionalizma in vojaškega fanatizma. Pričanje g. Odachija veliko pove o tem. Prostovoljno se je javil za boj, ki ga njegova država ni mogla dobiti. Pripravljen je bil umreti, da bi zaščitil tiste, ki jih je ljubil, ni pa želel zavreči svojega življenja.² V vojsko je vstopil leta 1943 v skupino Yokaren, skupino mladeničev, ki so jih trenirali za mornariške pilote. Vodene rakete, ki so jih uporabljali kamikaze, so dobile vzdevek »Baka«, kar je pomenilo »Norci«. Pilot, ki je bil določen, da opravi samomorilski polet, je bil v letalo nameščen tako, da ni mogel izskočiti od trenutka, ko je vzletel. Na tarčo se je pilot kamikaze spustil z višine 7500 m in približno 80 km stran. 5 km pred tarčo je pilot vključil tri raketne motorje, kar je pospešilo hitrost letala, in z 960 km/h začel strmoglavljenje. Razstrelivo, ki je tehtalo skoraj tona, je bilo nameščeno v nosu letala.

Začetki in vzroki zanje

Začetki napadov kamikaz so omenjeni v oktobru 1944. Japonska je izgubljala vojno in mnoge bitke. Najboljši piloti so izgubili življenja, njihova letala so bila zastarela, izgubili so premoč v zraku. Izgube pilotov so bile hitrejša od šolanja novih. Zmanjšala pa se je tudi proizvodnja vojaških letal, primernih za dvoboje v zraku. Vse to in dejstvo, da se Japonci niso hoteli vdati, je narekovalo zavezniško taktiko, ki so jo poimenovali »taktika kamikaz«.³ 21. oktobra 1944 je zabeležen prvi napad kamikaz na težko križarko HMAS Australia. Letalo, ki je bilo uporabljeno,

¹ Wikipedia, < <https://en.wikipedia.org/wiki/Kamikaze> > (8. 6. 2021).

² Ben Dooley, He escaped Death as a Kamikaze Pilot. 70 Years Later, He Told His Story, The New York Times, 3. 12. 2020, < <https://www.nytimes.com/2020/12/03/world/asia/japan-Kamikaze.html> > (26. 6. 2021).

³ Wikipedia < <https://en.wikipedia.org/wiki/Kamikaze> > (8. 6. 2021).

Mitsubishi A 6M Zero (Vir: google.com)

je bilo po vsej verjetnosti Aichi D3A, bombnik kraljevih letalskih sil Japonske. Spor je v tem, da je šlo najbrž za napad, ki ga je izvedel pilot sam in ga niso načrtovale vojaške oblasti. Uradno pa je potrjen datum 25. oktober 1944, ko so v bitki za zaliv Leyte posebne enote kamikaz napadle spremljevalne ladje. Pet letal Zero A6M je povzročilo precejšnjo škodo. Glavnina napadov kamikaz pa je potekala v marcu leta 1944. Japonski piloti so imeli nalogo napadati tudi ameriške bombnike B-29. Ta taktika je zahtevala veliko več spretnosti japonskih pilotov, ker so bili B-29 močno oboroženi, kot pa napad na vojne ladje. Hkrati so Američani razvili tudi posebno taktiko »Veliki modri prt« (»Thach Weave«), s katero so vzpostavili obrambno linijo precej pred točko, ko so kamikaze začeli z vrtoglavih pikanjem na njihove vojaške ladje in spremstvo. K uspešni obrambi so prispevali tudi bolj izurjeni ameriški piloti, boljša letala in močnejša oborožitev. Vrhunec napadov kamikaz je prišel konec aprila do junija 1944 z bitko pri Okinavi.⁴

Prostovoljnost in prisega

»Samuraj mora živeti tako, da je vedno pripravljen umreti.«⁵ To veleva zakonik bušida Hagakure, ki je med vojno postal obvezno branje za vse šole na Japonskem. V fevdalnem času so bili Japonci razdeljeni na štiri kaste, med katerimi je bila najvišja prav kasta kamikaz. To so bili vojaki. Ves svoj čas so posvečali krajevni vladni upravi in neprestanemu urjenju za primer, če bo potrebno pokazati svoj bojevniki pogum.⁶ Zakonik Hagakure je zahteval

od šestnajstletnikov pošastno strogo disciplino, ki je temeljila na grobosti, ki je presegala celo najbolj moraste sanje. V času šolanja so iz rekruta naredili »človeško živinče«.⁷ Postali so avtomati, ki so ubogali, ne da bi mislili.

Vsak večer, pravi v svojih spominih Odachi, je prišel oficir in sporočil, kdo bo naslednji dan letel v bitko. Napoved se je zdela kot smrtna obsodba in pilotom se je obračal želodec. Toda tudi tega so se navadili. Postali so brezbrizni za stvari, kot sta življenje in smrt! Ljudje so pogosto govorili, da kamikaze niso cenili svojih življenj. Toda Odachi pravi: »Niti enega ni bilo med nami, ki bi sam prostovoljno odločil, da bo umrl.«⁸ Prisega samurajev je bila taka, da so sebe ponudili državi kot tudi v zaščito vladarske družine. To bi v bistvu pomenilo, da bodo po smrti postali »eirei« »duhovni vodje« države. Preden so kamikaze odleteli na svoj zadnji polet, so običajno potekale slovesnosti. Nazdravili so s čašico sakeja ali vode »mizu no sakazuki«. Oficirji kamikaze so vzeli s seboj na polet svoje meče, piloti so jemali s seboj pištole Nimbu, ki bi jih uporabili, če bi bili ujeti. Od mater so dobili »senninbari«, pas s tisoč šivi, sestavljali so pesmi smrti in jih recitali, s seboj so vzeli molitve svojih družin in dobili so vojaška odlikovanja.⁹ Ko so poleteli na misijo, so preleteli goro Kaimon (922 m), ki so ji rekli tudi gora kot Fudži, se s pogledom čez ramo poslovali od Japonske in salutirali gori. Baje naj bi ob preletu celo odvrgli šopke cvetja.

Kamikaze so prisegali svojemu cesarju. To me je nehote spomnilo na to, da sem tudi sam kot vojak

4 Glej podrobno Wikipedia <https://en.wikipedia.org/wiki/Kamikaze> > (8. 6. 2021).

5 Saburo Sakai, op. cit.: SAMURAJ, Mladinska knjiga 1975, str. 11.

6 Saburo Sakai, prav tam, str. 9.

7 Saburo Sakai, prav tam, str. 16.

8 Kazuro Odachi, op. cit. v nav. članku Ben Dooly.

9 Wikipedija < <https://en.wikipedia.org/wiki/Kamikaze> > (8. 6. 2021).

JLA v Postojnski jami svečano prisegel, da se bom vedno pripravljen boriti za svobodo in čast domovine in ne bom obžaloval v tej borbi dati tudi svoje življenje (prost prevod avtorja članka).

Marijan F. Kranjc je v članku Vojaška prisega slovenskih upornikov, prostovoljcev in vojakov predstavil, kaj pomeni prisega kot obvezno slovesno dejanje vsakega vojaka in častnika ob sprejetju (vstopu) v vojsko, ki izraža zlasti zvestobo (domovini, vladarju, poveljniku).¹⁰ Ker me je zgodovina vedno zanimala,¹¹ se še danes sprašujem, ali smo se iz nje kaj naučili? Odgovor mi daje Henry de Montherlant, ki pravi: »Iz zgodovine se vedno znova učimo, da se iz nje nismo ničesar naučili.«

V različni literaturi se srečujemo z izrazi: slovesna prisega, prisega domovini, vojaška prisega, tudi vojaška zakletva ali celo vojaška zaobljuba. Kakor koli že to poimenujemo, nas zanima, kako je z darovanjem življenja posameznika, ki prisega. V zgodovini poznamo kar nekaj primerov priseg. Mednje štejeemo prisego puntarjev (1515), ki so vstopili v kmečko zvezo.¹² Kranjski vojaki, ki so vstopali v Ilirski polk (1811), so zaprisegli v slovenskem jeziku, nepismeni so to potrdili s križcem pred imenom.¹³ Slovenski prostovoljci, ki so vstopali v četniške odrede v Srbiji (1903), so prisegli z levo roko na evangeliju in s tremi prsti desnice za zvestobo knezu, vojvodi in domovini Srbiji.¹⁴ Poznana je prisega za vstop v avstrijsko in avstro-ogrsko vojsko (1616–1918).¹⁵ Številni prostovoljci, predvsem zdravniki, so piheli na pomoč srbski vojski v prvi in drugi balkanski vojni.¹⁶ Vstopanje v vojsko kraljevine Srbije (1914–1918) je zahtevalo izjavo prostovoljca. Pomanjkljivi so podatki o tem, kako so slovenski prostovoljci v letih 1917–1918 vstopali v Rdečo armado oziroma v nasprotno Belogardejsko vojsko.¹⁷ Prisega je bila potrebna tudi za vstop v Slovensko vojsko (1918). Prisegli so pred generalom Rudolfom Maistrom slovenski domovini in svojim poveljnikom, seveda pred Bogom.¹⁸ Prisegli so tudi pripadniki ilegalne domoljubne organizacije TIGR (1925): »Raje smrt kot izdajstvo.«¹⁹

Podpis prisega so opravili tudi prostovoljci španske republikanske armade (1936–1939), vojaško prisego pa so izrekli rekruti v vojski SHS kraljevine Jugoslavije. Prisegli so slovenski mobiliziranci v italijansko vojsko (1927–1943), mobiliziranci v nemško

vojsko – Wehrmacht – (1942–1945) ter prostovoljci v nemških enotah SS (1942–1945). Mobiliziranci v madžarsko vojsko so prisegli v madžarskem jeziku (1942–1945). Pripadniki slovenskega domobranstva so Hitlerju prisegli dvakrat (1941–1945). Prisegli so tudi pripadniki slovenskega četništva (plava garda) v letih 1941–1945. Prisego so poznali in izvrševali tudi v slovenski narodni vojski (1944–1945). Partizanska vojaška prisega je izražala zvestobo narodu in domovini v boju proti okupatorju in domačim izdajalcem. Po osvoboditvi so vojaško prisego in slovesno zaobljubo uvedli tudi v JLA.²⁰

Ta kratki zgodovinski pregled potrjuje, da so vojaške prisega, od začetkov pa do danes, postale bolj ali manj svečane, le redke med njimi pa so zahtevale zaobljubo življenja mladih rekrutov. Prav gotovo darovanje življenja ni bila lahka zaobljuba, kar sporoča tudi Saburo Sakai v svoji knjigi.

Vojaška prisega je besedilo, ki ga morajo podati pripadniki oboroženih sil povsod po svetu pred začetkom vojaške službe.²¹

Šolanje kamikaz

Samuraji so se bojevali in niso razmišljali. Viceadmiral Omiši Takidžira je leta 1945 napravil harakiri. Odločil se je za smrt v spomin na svoje može, ki jim je ukazal umreti in se niso nikoli vrnili domov. Bil je prav tisti, ki je sprožil uničujoče napade kamikaz.²²

Povedali smo že, da je bilo šolanje kamikaz trdo in kruto. Samuraj ne sme jokati – kljub pošastno strogi disciplini in grobosti. Zaradi napak ali prekrškov so mlade rekrute kaplarji topli do nezvesti. Z mrzlo vodo so jih spravili k sebi in nadaljevali s kaznijo. Po takšnem »vzgajanju« niso mogli ležati v svoji postelji na hrbtu. »Lovski pilot mora biti napadalen in nepopustljiv. Vedno.«

Tako piše Saburo Sakai.²³ Bitke na rogoznici, surovi pretepi, osnovne vaje na tleh in po enem mesecu letenje popoldne. V vseh predmetih so morali biti

10 Marijan F. Kranjc, Vojaška prisega slovenskih upornikov, prostovoljcev in vojakov, Vojaška zgodovina, številka/number 1 (17), letnik/volume 11/2010, str. 129.

11 Modre misli, zbral in uredil Andrej Gogala, MK, 2009, str. 205.

12 Marijan F. Kranjc, nav. delo, str. 132.

13 Marijan F. Kranjc, nav. delo, str. 133.

14 Marijan F. Kranjc, nav. delo, str. 134.

15 Marijan F. Kranjc, nav. delo, str. 135.

16 Marijan F. Kranjc, nav. delo, str. 137.

17 Marijan F. Kranjc, nav. delo, str. 141.

18 Marijan F. Kranjc, nav. delo, prav tam.

19 Marijan F. Kranjc, nav. delo, str. 142.

20 Marijan F. Kranjc, nav. delo, str. 130–157.

21 Francoski legionar je dal naslednjo zaobljubo: »Legionar ti si prostovoljec, Franciji služiš s častjo in zvestobo. Vsak legionar je tvoj brat v boju ne glede na njegovo nacionalnost, raso, vero. Vedno mu nudiš solidarnost, kakršna vlada med člani družine. Spoštuj tradicijo, pripadnost svojemu šefu, disciplina in kolegialnost sta tvoja moč, pogum in vdanost. Ponos, da si legionar, kažeš z vedno elegantno obleko, z vedno dostojnim, vendar skromnim obnašanjem in zmeraj čistimi prostori. Kot elitni vojak se uriš s strogo, ravnaš s svojim orožjem kot z najbolj dragoceno dobrino in neprestano skrbiš za svojo fizično pripravljenost. Naloga je sveta in jo izvršuješ do konca za vsako ceno. V boju reagiraš brez strasti in brez sovraštva, spoštuješ premagane sovražnike, nikoli ne zapustiš svojih mrtvih, niti svojih ranjenih, niti svojega orožja.« https://wikipedia.org/wiki/Francoska_tajska_legija (5. 6. 2021)

22 Zoran Jerin v uvodu h knjigi Samuraj avtorja Sabura Sakai, str. 7.

23 Saburo Sakai, op. cit., nav. delo, str. 20.

gojenci izurjeni do popolnosti. Gojenci mornariški piloti so bili smetana celotne mornarice. Za prekrške ni bilo prostora. Vojaški pilot ni smel uživati alkohola na večer pred letenjem, svoje službe ni smel onečastiti s tem, da bi vstopil v lokal, ki je bil razglašen za prepovedanega. Telesna vzgoja je bila med najstrožjimi na Japonskem. Med najtežavnejšimi elementi telesne vzgoje je bil visok železen drog, kamor je bilo treba splezati in se na vrhu z eno roko obdržati vsaj 10 minut. Če ti ni uspelo, si dobil brco v rit in si moral ponovno poskusiti. Treba je bilo znati plavati. Učenje je bilo preprosto. Gojenca so naveli na vrh in ga vrgli v vodo. Pod vodo je moral gojenec preplavati 50 m in ostati pod gladino najmanj 90 sekund. Opraviti so morali sto skokov v vodo. S tem so popravljali občutek za ravnotežje. Potem so iz visokih stolpov skakali na trda tla. Ob tem so delali še dvojni ali trojni salto. Napake so se tragično končale. Parterna gimnastika je bila prav tako del drila. Hoja po rokah, ravnotežje s stojo na glavi, vse to je pomagalo razvijati presenetljiv občutek za ravnotežje, koordinacijo mišičja in lastnosti, ki so jim kasneje marsikdaj rešile življenje. Gojenci so morali imeti izreden vid. Vsak trenutek so izkoriščali za to, da bi čim bolje videli s koticom očesa in prepoznavali oddaljene predmete – to so tehnike, ki so omogočale prednost pred nasprotnikom. Zato so pri dnevni svetlobi odkrivali svetlejše zvezde. Danes je to malce težje, ker je zrak nad nami tako onesažen! Za treniranje reakcijskih časov so lovili muhe v pest. Ta sposobnost je bila potrebna zaradi tesnih kabin njihovih lovskih letal.²⁴

Najboljši gojenec je dobil nagrado – srebrno uro japonskega cesarja.

Kamikaze kot orožje

Čeprav kamikaze niso spremenili končnega razpleta 2. svetovne vojne, lahko rečemo, da so predstavljali bolj ali manj učinkovito orožje sil Osi. Velike izgube letal, predvsem pa pilotov, tega »orožja« niso opravičevale. Tudi letala, s katerimi so se Japonci

zoperstavili zaveznikom, niso mogla prinesiti učinkovitega preobrata v bojevanju. Z vidika civilnega letalstva bi morda tak način lahko uporabili teroristi pri napadih na civilna letala, kar pa bi imelo grozljive posledice za varnost mednarodnega civilnega letalstva.

Saburo Sakai v svoji knjigi predstavi tudi zeroja in letala, s katerimi se je ta japonski lovec bojeval. Zero je na tihomorskem bojišču najbolj slovel, na koncu pa doživel žalosten konec. Zero pomeni ničlo, in to je bila tudi njegova usoda in usoda številnih mladih pilotov, ki so leteli z njim. Uradna oznaka zanj je bila Mitshubishi A6M Zero. Njegov predhodnik je bil Mitshubishi A5M. Mitshubishi J2M Reiden pa je bil naslednik Mitshubishija A6M. Japonsko vojno letalstvo je poznalo še Kavanishi NIK Šiden, Mitshubishi A7M Reppu, Mitshubishi Tip 1, Nakajima KI 43 Hajabusa in Douglas DC-3, ki so ga Japonci odkupili od Američanov. Bilo je osnovno prevozno letalo.

V zraku pa so se Japonci srečevali z zavezniškimi letali Curtiss P-36 in P-40, Bell P-39 Aircobra, North American P-51 Mustang, Lockheed P-38 Lightning, Grumman F4F Wildcat, Grumman F6F Hellcat, Vought F4U Corsair, Douglas SBD Dauntless, Grumman TBF Avenger, North American B-25 Mitchell, Martin B-26 Marauder, Boeing B-17, Boeing B-29 Superfortress, Lockheed Hudson, Brewster F2A Buffalo, Consolidated B-24 Liberator, Consolidated PB4Y Catalina, Tupolev SB-2, Polikarpov I-16 in Focke-Wulf FW-190.²⁵

Sklepne misli

Tragedijo kamikaz nam zelo jasno pojasnjuje misel francoskega misleca Voltairea: »Vojna je največji vseh zločinov. Pa vendar ni napadalca, ki tega zločina ne bi utemeljil z izgovorom o pravičnosti.«²⁶

²⁴ Marijan F. Kranjc, nav. delo, str. 323–352.

²⁶ Modre misli, zbral in priredil Andrej Gogala, MK 2009, str. 198.

²⁴ Saburo Sakai, nav. delo, str. 22–23.

Kamikaze – Spirit/Divine Wind (Shinpū Tokubetsu Kōgetai)

Summary:

Kamikaze (divine wind or spirit wind) were Japanese pilots who in WWII made deliberate suicidal crashes into enemy ships. The pilot (kamikaze) had no means of getting out once the missile was fastened to the aircraft that would launch it. Kamikaze attacks sank 34 ships and damaged hundreds of others during the WWII. In October 1944, Japan had been brought to its knees. Kamikaze pilots are the heroes that every Japanese should emulate. How could one complain of the lack of food, or of the air raids, when the flower of Japanese youth is selflessly sacrificing their lives to protect Japan? And there is the Bushido code which demands loyalty and honour until death.

Keywords:

kamikaze, definition and origin, Leyte Gulf, effects, recruitment – a swarm of bees, training, ceremonial oath.